

VALORI ALE TEATRULUI ROMÂNESC

Ádám
Erzsébet :

*„În
meseria
noastră
nu
există
odihnă...”*

Ádám Erzsébet a sosit la întâlnirea programată, ca întotdeauna punctuală, elegantă și surizătoare.

— Ce reprezintă teatrul pentru tine ?

— Totul. El este viața mea.

— Cum ai devenit actriță ?

— E banal ce-ți spun, dar a fost, într-adevăr, un vis secret încă din anii de școală. Eram însă foarte timidă și retrasă, și nu credeam că voi putea apărea vreodată în fața publicului. M-am hotărât totuși și am dat examen la Institutul de teatru. Am reușit din prima încercare. Marii dascăli care făceau parte din comisie, Kovács György, Tompa Miklós, au văzut, probabil, în mine ceva care cred că abia acum se împlinește.

— Cine ți-au fost profesorii ?

— Tompa Miklós, Tarr László și Kovács Levente la arta actorului, Oláh Tibor, Toth István, Szabó Lajos, Ioan Chereji, Kohler Erzsébet la disciplinele teoretice. Pot afirma că am avut profesori foarte buni, căror le datorez foarte mult.

— Ai avut modele ?

— Desigur. Pe Kőszegi Margit și pe Szabó Duci de la teatrul nostru din Tîrgu Mureș, pe Clody Bertola și pe Leopoldina Bălănuță, iar dintre cele despre care am citit numai, sau le-am văzut doar în filme, pe Sarah Bernhardt, Katharine Hepburn și Audrey Hepburn.

— Ai jucat de toate : și dramă, și comedie, comedie muzicală chiar, și roluri

principale și roluri episodice, ești o excelentă recitatoare, ai susținut singură numeroase spectacole de poezie și monodrame. Ce-ți place cel mai mult ?

— Prefer rolurile de dramă, pe care le simt mai apropiate. Dar după un rol de dramă îmi doresc întotdeauna și comedie, fie și doar pentru starea mea psihică. Mi-a făcut deosebită plăcere să cînt și să dansez în comedii muzicale sau în spectacolul de varietăți **Cafeneaua amintirilor**. Cred că și spectatorii vor să te vadă mereu altfel, în ipostaze artistice diferite. Cît privește mărimea rolurilor, să știi că-mi plac și rolurile episodice, dacă sînt bune. Există cazuri cînd un bun rol episodic îți oferă mai multe posibilități și satisfacții decît un rol principal fad și lînar. Nu mărimea rolului contează, ci valoarea lui. Cît privește recitalurile...

— Despre ele vom discuta imediat mai pe îndelete. Deocamdată, te rog să-mi spui care au fost rolurile tale preferate.

— Irina din **Trei surori**, Carol din **Orfeu în infern**, Muky din **Siciliana**, Mira din **Camera de alături**, Melinda din **Banul Bánk**, Barbara din **Maiorul Barbara** și

primul rol, după absolvire, pe scena țirgumureșeană : Kati din basmul **Regele-i sub tron**. A fost extraordinar să te întâlnești atît cu spectatori maturi, cît și cu copii, care iubeau deopotrivă acest spectacol. O experiență de neuitat pentru actrița începătoare care eram atunci.

— Și care sînt rolurile pe care le vizezi ?

— Fiecare visăm, dar poate nu ajungem să jucăm niciodată ceea ce visăm. Iată, visez la Julieta, o să îmbătrînesc și n-o s-o mai pot juca, în schimb am avut norocul unui alt rol shakespearian, Olivia din **A douăsprezecea noapte**, pe care nu l-am visat, dar îl iubesc foarte mult. Visez să joc un mare rol de tragedie, Antigona sau Electra, dar poate nu mă va distribui nimeni. Iată de ce nu mă leg de visuri, ci de fiecare dată de rolul primit, încercînd să-l joc cu plăcerea cu care l-aș fi jucat dacă l-aș fi visat.

— Cum lucrezi la realizarea unui rol ?

— Citesc tot ce pot ca să mă documentez asupra autorului, a piesei, a personajului, asupra epocii, a spectacolelor care

În „Siciliana” de Aurel Baranga

În recitalul „Umbra soarelui“

s-au mai realizat cu piesa respectivă. Toate astea ca să pot aprofunda personajul, să-i găsesc ceva original, descoperit numai de mine și să dau maximum din ceea ce pot în caracterizarea lui. Un rol nu trebuie realizat „în general“, ci concret, cu amănunte personale, numai astfel va căpăta viață, autenticitate, numai astfel va fi crezut de spectatori. Cum lucrez apoi, în repetiții, cu regizorul, cu colegii, cum căutăm, împreună, să cizelăm fiecare amănunt, cum lucrez eu acasă, singură, pentru a aprofunda cele stabilite în repetiții sînt lucruri care nu se pot descrie. Nașterea fiecărui rol are povestea lui.

— Dar cum se naște un recital ?

— Cu vreo zece ani în urmă, simțind la un moment dat că prin rolurile primite nu mă puteam realiza suficient, trecînd și printr-o perioadă în care nu prea aveam roluri noi iar eu fiind o fire care nu poate sta inactivă, m-am gîndit să pregătesc un recital, să încerc să mă exprim pe această cale. Am realizat pînă acum cinci recitaluri, acum lucrez la al șaselea. Consider că în ele am dat, artistic, cel mai mult, ele mi-au adus cele mai mari satisfacții. Realizarea fiecărui recital re-

prezintă o muncă asiduă, de lungă durată și aprofundată. Ca să poți reține atenția publicului, singur, timp de o oră și jumătate, trebuie să fii divers, construcția însăși a textului să fie de așa natură încît să aducă mereu elemente noi, să nu devină plictisitor. În această privință, de un mare ajutor îmi este soțul meu, scriitorul Hajdu Győző. M-am străduit ca nici unul dintre recitaluri să nu semene cu celelalte, ca stil, conținut, mijloace de expresie.

— Vrei să le enumeri ?

— Primul a fost *Ca sunetul curat al clopotelor*, o microantologie din creația poezilor români și a celor maghiari din România. A urmat un montaj, *Cînd tainele dau glas*, din scrisorile și versurile de dragoste ale marelui poet clasic maghiar József Attila. Am realizat apoi, sub titlul *Flori de măcieș*, un recital de poezii și balade populare secuiești, selectate din culegerea lui Kriza János, pe care aş asemui-o cu cea realizată, în literatura română, de Vasile Alecsandri. A urmat monodrama *Umbra soarelui*, realizată de Hajdu Győző pe baza textelor lui Móricz Zeigmond și dedicată voievodului transil-

În recitalul „Flori de măceș“

van Bethlen Gabriel. Am reluat apoi, mult refăcut și, mai ales, mult aprofundat, recitalul din creația lui József Attila. A fost o experiență pasionantă și am tras concluzia, din reacția publicului, că am reușit într-adevăr să dau mai mult decît prima dată.

— Ce pregătești acum ?

— Un recital de poezii și cîntece populare maghiare din Transilvania. Tema dragostea. Faptul că în proporție de aproximativ trei sferturi recitalul va fi cîntat, că va trebui să mă exprim în principal prin cîntec, prin modulațiile vocii cîntate, precum și prin mișcare, îmi pune probleme noi și deosebite. Iată, iarăși, o experiență pasionantă. Sper că tineretul va primi cu interes acest recital consacrat în exclusivitate iubirii.

— De unde ai obținut materialul recitalului ?

— O parte l-am cules chiar eu, m-a ajutat și reputatul etnograf clujean Almási István, am primit și materiale culese de membrii formației „Borozda” din Miercurea Ciuc. Stringerea materialului a durat doi ani. Hajdu Győző a scris textul de legătură. M-a interesat ca, după ce am arătat cum se exprimă sentimentul iubirii în creația unui mare poet, să arăt cum apare el în creația populară. Și dacă mă gîndesc că am jucat și rolul Oliviei din

Protagonistă în „Maior Barbara” de G. B. Shaw

„Banul Bank” de Katona Jozsef

A douăsprezecea noapte — și asta în registru comic ! — pot spune că, pentru mine, anul acesta se desfășoară sub semnul dragostei.

— Ai prezentat recitalurile în zeci de spectacole în țară, dar și peste hotare...

— Am făcut patru turnee în străinătate. Am fost mesagera artei teatrale maghiare din România socialistă în Statele Unite

**În recitalul „Ca sune-
tul curat al clopotelor“**

ale Americii, Canada, Australia, Olanda, Franța, Elveția, Ungaria și Iugoslavia.

**— Cum e să joci în fața unui public
din străinătate ?**

— Foarte emoționant. În plus eram și singură, nu dispuneam de ajutoarele tehnice de acasă, unde totul e rodat, pus la punct pînă la cele mai mici amănunte. Acolo trebuia să mă adaptez mereu la o altă sală, la condiții foarte diverse, să învăț de fiecare dată pe altcineva cum să facă sonorizarea, cum să dea luminile, și aveam mereu emoții. Fiecare spectacol a fost, de fapt, o premieră, în fața unor oameni necunoscuți, cărora și eu le eram necunoscută. Nu știam la ce ne putem aștepta unii de la ceilalți. Am avut însă bucuria să fiu bine primită peste tot, chiar dacă spectatorii nu cunoșteau deloc limba maghiară. Am reușit — și asta e cel mai important — să mă fac înțeleasă pe limba gîmea de undă a artei, așa cum s-a în-

tmplat și atunci cînd am jucat la București sau la Gala de la Bacău, în fața unor spectatori care nu cunoșteau limba în care recitam. Și mai e ceva, de care sînt foarte mîndră. Împreună cu colegele mele Farkas Ibolya și Illyés Kinga, care au prezentat și ele, cu mare succes, recitaluri în străinătate, am arătat pe viu ce minunate condiții de dezvoltare și împlinire creatoare au artiștii maghiari din România, ce posibilități nelimitate avem pentru cultivarea limbii și a tradițiilor noastre.

— Ai recitat și în limba română...

— Adevărat, am încercat să mă exprim, prin poezie, și în limba română, deși teatrul e legat intim de limba maternă. În care te poți exprima cel mai bine, căreia poți să-i dai mlădierile și nuanțările cele mai fine. Am fost invitată să recit în limba română la televiziune. Aici am în-

registraz 12 poezii din creația unor poeți români și maghiari. Se pare că, în afară de câteva — puține, mi s-a spus — accente greșite, totul a mers bine, ideile și muzicalitatea versurilor au fost redade mult peste așteptări. Regretala regizoare Elena Dumitrescu, cu care am realizat înregistrarea, m-a felicitat și îmi place să cred că nu a fost un simplu gest de politețe.

— **Știi că ești o actriță foarte sirguincioasă, muncitoare, disciplinată, că ești neobosită cind e vorba de activitatea profesională. Care crezi că e raportul dintre talent și muncă ?**

— Talentul e baza, dar nu e totul. Nu ajunge. Un talent mediocru poate da, muncind mult, rezultate mai bune decît un talent mare, dar care nu muncește. În meseria noastră nu există odihnă. Trebuie să te pregătești tot timpul, trebuie să te menții în formă, atît spiritual cît și fizic ; are o deosebită importanță cum trăiești. Eu, de pildă, fac gimnastică în fiecare zi, dimineața și seara, în orice condiții, chiar și atunci cind sînt în turneu. Fac cu regularitate exerciții de impostatie vocală, urmez cursuri de canto la Școala populară de artă, nu beau și nu fumez, mă pregătesc mereu pentru ceva, pentru un rol, pentru un recital, chiar dacă nu am o sarcină concretă din partea teatrului. Fiecare apariție în fața publicului e un examen și asta trebuie să-ți dea ambiție ca să faci mereu ceva mai bun. Iar dacă rezultatul e și recunoscut, e cu atît mai plăcut.

— **Ție și-au fost recunoscute rezultatele ?**

— Pentru **Umbra soarelui** am primit Premiul I, iar pentru **Flori de măcieș**, Premiul II la Festivalul național „Cîntarea României”. De asemenea, Premiul U.T.C. pentru slujirea scenică a poeziei. În Australia, unde am prezentat **Umbra soarelui** și **Flori de măcieș** am primit, din partea Asociației culturale „Bartok Béla”, Diploma pentru cel mai bun spectacol al anului, iar în Canada, la Montréal, din partea Asociației culturale „Bethlen Gabor”, Diploma pentru cel mai bun spectacol.

— **Citeva din recitalurile tale au apărut și înregistrate pe discuri...**

— Da, am realizat trei discuri la „Electrecord”, cu **Flori de măcieș**, **Cind tainele dau glas** și **Umbra soarelui**, iar în Statele Unite a apărut **Ca sunetul curat al clopotelor**. **Cind tainele dau glas** urmează să apară în acest an și în R. P. Ungară.

— **Cum și se pare experiența filmului ?**

— Am fost solicitată pînă acum în șase filme. Cel mai drag rol a fost cel din filmul lui George Cornea **Am fost șaisprezece**. Dar a fost interesantă și munca la filmele lui Pița, **Bietul Ioanide** și **Pruncul, petrolul și ardelenii**, chiar dacă rolurile au fost mici. Nu spun nimic nou afirmînd că în film trebuie să joci altfel decît pe scenă, mai simplu și mai aprofundat. Pentru mine a fost și asta o experiență pasionantă, mai ales că am jucat alături de „monștri sacri” precum Olga Tudorașche, Poldi Bălănuță, Octavian Cotescu, Ovidiu Iuliu Moldovan, de la care am învățat foarte mult.

— **În incheiere, citeva întrebări fulger. Dramaturgul preferat ?**

— Shakespeare.

— **Romanul preferat ?**

— „Inimă vrăjită” de Romain Rolland.

— **Compozitorul preferat ?**

— Bach. Dar și muzica rock.

— **Artistul plastic preferat ?**

— Rodin și Van Gogh.

— **Ce calități preferi la bărbați ?**

— Inteligența și pasiunea clocotitoare.

— **La femei ?**

— Feminitatea, sensibilitatea și pasiunea.

— **Defectul cel mai repudiat la bărbați ?**

— Brutalitatea.

— **La femei ?**

— Vulgaritatea.

— **Florile preferate ?**

— Lăcrămioarele.

— **Ce faci în timpul liber ?**

— Citesc și văd filme. Și fac, bineînțeles, gospodărie.

**Convorbire realizată de
Zeno FODOR**